UDK 811.163.6'367.25
Lara Godec Soršak
Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

GLAGOLI Z OSLABLJENIM POMENOM V *SLOVARJU SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA*

Na osnovi spoznanj drugih jezikoslovcev in analiziranih primerov smo izdelali tipologijo glagolov z oslabljenim pomenom in oblikovali merila za določanje oslabljenopomenske rabe glagolov.

Ključne besede: glagol, oslabljeni pomen, SSKJ

Based on previous findings and on the analysis of sample material, the author devised a typology of light verbs and criteria for defining the use of light verbs in Slovene.

Key words: verb, light verb, Dictionary of Slovene Literary Language

1 Uvod[1]

Glagoli z oslabljenim pomenom so bili predmet raziskovanja slovenskih jezikoslovcev že v 60. letih 20. stoletja in zanimajo tudi sodobne jezikoslovce. Ker jih je težko definirati, zanje obstajajo razna poimenovanja; to ni značilno samo za slovenski jezik, ampak tudi za nemškega in predvsem za angleškega. Angleški glagoli z oslabljenim pomenom niso preveč primerljivi s slovenskimi, imajo pa slednji več skupnih lastnosti z nemškimi primeri.

Po preučitvi angleške, nemške in domače literature o glagolih z oslabljenim pomenom smo analizirali 420 glagolskih gesel v SSKJ, v katerih je vsaj eden od pomenov označen s kvalifikatorskim pojasnilom *z oslabljenim pomenom*, npr. *dosegati zmage*. V okviru deskriptivnega pristopa, ki je bil uporabljen pri raziskovanju, je prevladovala komparativna metoda. Z medsebojno primerjavo primerov rabe glagolov z oslabljenim pomenom smo skušali ugotoviti njihove skupne lastnosti in razlike med njimi, da bi prišli do novih spoznanj, ki bi obogatila dozdajšnje ugotovitve jezikoslovcev.

2 Glagoli z oslabljenim pomenom v angleščini, nemščini in slovenščini

2.1 Poimenovanje glagolov z oslabljenim pomenom in zvez z njimi

Podobnost obravnavanih glagolov, primerljivost in prekrivnost v angleščini, nemščini in slovenščini se nanašajo predvsem na eno od skupin glagolov z oslabljenim

[1] Članek je nastal na podlagi magistrskega dela *Glagoli z oslabljenim pomenom v Slovarju slovenskega knjižnega jezika* pod mentorstvom red. prof. dr. Ade Vidovič Muha.

pomenom v slovenščini, in sicer na tiste, ki z izglagolskim samostalnikom tvorijo bolj ali manj trdno besedno zvezo, pretvorljivo/zamenljivo s polnopomenskim glagolom. Pregled del kaže, da se avtorji pri preučevanju glagolov z oslabljenim pomenom v vseh treh jezikih srečujejo s podobnimi težavami. Prva od teh je, kako poimenovati take glagole oz. zveze z njimi. Predvsem v angleščini ni enotnega termina in zdi se, da skuša vsak avtor uvesti novo poimenovanje (Poutsma, Jespersen, Rensky, Cattel v Akimoto 1989: 16–41; Stein 1991: 1). Tem je skupno to, da so daljša, opisna. Večina jih razkriva, da gre za zvezo glagola in (izglagolskega) samostalnika. Druga poimenovanja izpostavljajo to, da je povedek zložen ali razširjen (Akimoto 1989: 20–21, 24–26; Algeo 1995: 204; Brinton 1996: 186; Klančar Kobal 2002: 5). V redkih primerih je v poimenovanju izraženo, da je pomen (glagola) oslabljen (Sinclair idr. 1993: 147; Allan 1998: 1; Cattel 1984 v Akimoto 1989: 38–41). Tudi v nemščini so poimenovanja različna, vendar nabor ni tako pester kot v angleščini. Vse bolj uveljavljena sta termina Funktionsverbgefüge za zvezo in Funktionsverb za glagol v zvezi. Petrič (1990: 122) ju je slovenil kot frazeološki glagol in frazeološko glagolsko zvezo v ožjem smislu; to je neustrezno in zavajajoče, ker ni res, da ima glagol v zvezi ali zveza frazeološki pomen.

Angleška poimenovanja glagolov v zvezah so različna, večinoma pa razkrivajo, da avtorji dojemajo glagole, kot da so ti povsem izgubili leksikalni pomen (Live 1973: 31; Sinclair idr. 1993: 147; Algeo 1995: 204; Brinton 1996: 186; Allan 1998: 1; Klančar Kobal 2002). G. Stein (1991: 27) nasprotuje temu, da so glagoli prazni, lahki ali šibki, in kot Allan (1998: 16) ter Helbig in Buscha (2005: 70) meni, da glagoli ohranjajo določeno stopnjo osnovnega pomena.

V novejših raziskavah avtorji (Huddleston in Pullum 2002: 290; Klančar Kobal 2002: 6; *Duden* 2005: 423; Helbig in Buscha 2005) poudarjajo, da moramo govoriti o oslabljeni rabi nekega glagola, ki se sicer uporablja tudi kot polnopomenski, in ne o oslabljenem glagolu kot takem. V slovenščini so to izpostavili že Bajec, Kolarič in Rupel (1964: 307). Tudi A. Žele (1999: 229) govori o nepolnopomensko/pomožniško rabljenih glagolih in o različni stopnji glagolske pomenske oslabljenosti oz. izpraznjenosti (Žele 1999: 227); v tem je sorodna Allanu (1998), ki govori o relativnih stopnjah desemantizacije.

V slovenskem jezikoslovnem prostoru so jezikoslovci preučevali predvsem to, kar je ob takih glagolih v povedkovem določilu. I. Kozlevčar (1968, 1971) se je posvetila samostalniku in pridevniku v vlogi povedkovega določila, A. Vidovič Muha (2000) pa predvsem izvornemu samostalniku v tej vlogi. A. Klančar Kobal (2002) je »razpomenjene glagole«[2] obravnavala z vidika primerjave slovenskega *imeti* in angleškega *have*, A. Žele (1999) pa se je posvetila glagolom z oslabljenim pomenom v okviru raziskovanja glagolske vezljivosti v slovenščini. Tudi za slovenščino velja, da ni splošno uveljavljenega termina za te glagole. Slovenski termini se nanašajo na več skupin/tipov glagolov, ne samo na glagole z oslabljenim pomenom. V SSKJ (1994) so ti glagoli oz. njihova raba kvalifikatorsko označeni *z oslabljenim pomenom*. Ker smo se osredotočili na obravnavo gradiva iz SSKJ, uporabljamo skladno s slovarskim po-

[2] To poimenovanje je uveljavljeno le v literaturi o angleščini kot tujem jeziku. Je prevod angleške besedne zveze *delexical verb* in izraža, da je glagol povsem brez pomena; to ni res, zato je to poimenovanje neustrezno.

imenovanjem besedno zvezo glagol z oslabljenim pomenom[3] oz. natančneje glagol, rabljen z oslabljenim pomenom, ker glagol sam po sebi nima oslabljenega pomena, ampak je z oslabljenim pomenom rabljen v konkretni besedilni uresničitvi. Obenem to poimenovanje izraža, da glagol ne izgubi povsem svojih semantičnih lastnosti. Na to, da glagol ne izgubi pomena in da povedkovo določilo glagolu ne določa pomena, ampak ga pomensko dopolnjuje, opozarja že Misja (1967: 22).

2.2 Lastnosti zvez z glagolom z oslabljenim pomenom

Skupna težava avtorjev pri preučevanju zvez, v katerih so glagoli z oslabljenim pomenom, v vseh treh jezikih je obseg oz. zamejitev področja in s tem povezana umestitev tovrstnih zvez v sistem. Te se uvrščajo na lestvico med frazemi na eni strani in prostimi zvezami polnopomenskega glagola in predmeta na drugi strani,[4] glagoli z oslabljenim pomenom v zvezi pa so med pomožniki na eni strani in polnopomenskimi glagoli na drugi strani. Število glagolov, ki se pojavljajo v zvezah, je v angleščini v primerjavi z nemščino in s slovenščino zelo omejeno. Z oslabljenim pomenom se najpogosteje uporabljajo glagoli *have*, *give*, *take* in *make*, sicer pa se omenjajo še *do*, *put*, *get*, *hold*, *keep*, *set*, *be*, *become*, *pay*, *come*. Avtorji vedno obravnavajo prve štiri ali vsaj enega od njih, druge le omenijo.

V nemščini je glagolov z oslabljenim pomenom več sto (Engel 1996: 407); prav tako v slovenščini. Nekateri, npr. Helbig in Buscha (2005: 70–83), navajajo sezname glagolov, rabljenih z oslabljenim pomenom, in samostalnikov oz. predložnih zvez,[5] ki se uporabljajo z njimi, ali vezi in pridevnika ter ob vsakem primeru navedejo tudi ustrezni sopomenski polnopomenski glagol, če ta seveda obstaja.

Jasne definicije glagolov z oslabljenim pomenom ali zvez s takimi glagoli ni. To je posledica številnosti, raznolikosti in posebnosti primerov, zato je težko prepoznati enoten vzorec in jih umestiti v skupen razred.[6] Definicijam zvez v angleščini in nemščini je skupno, da zvezo sestavljata glagol z oslabljenim pomenom (tudi glagol s prostim morfemom) in samostalnik z abstraktnim pomenom.[7] V slovenščini so

[3] Po analogiji s poimenovanjem polnopomenski glagol uporabljamo tudi besedno zvezo oslabljenopomenski glagol.

[4] Na težavnost prepoznavanja in uvrščanja zvez z glagoli z oslabljenim pomenom opozarjata tudi Huddleston in Pullum (2002: 291), ko pravita, da včasih ni jasno, katera raba glagola je mišljena – z oslabljenim pomenom ali polnopomenska.

[5] V nemščini delijo zveze v dve skupini: glagol + izglagolski samostalnik v tožilniku, npr. *eine Erlaubnis geben*, in glagol + predlog + izglagolski samostalnik, npr. *zum Abschluss kommen* (*Duden* 2005: 424); pri slednjih je semantična moč predloga močno zmanjšana (Helbig in Buscha 2005: 69). V slovenščini je tak predlog pravzaprav predložni glagolski morfem, npr. *priti do* 'postati', ki vpliva na to, da se pomen glagola posploši (Žele 2008: 15–16).

[6] A. Wierzbicka (1982: 753) trdi nasprotno, in sicer da zveze niso posebne, ampak vse sledijo strogim pravilom, zato so popolnoma predvidljive, pomembno je le upoštevati semantični vidik.

[7] Ta je v angleščini oblikovno povsem enak glagolu, npr. *drink*, iz katerega je nastal (Wierzbicka 1982: 755; Stein in Quirk 1991 v Klančar Kobal 2002: 28–29), večinoma pa avtorji upoštevajo tudi take samostalnike, ki imajo pripono (Akimoto 1989; Huddleston in Pullum 2002: 290), npr. *suggestion*, ali se od glagola razlikujejo po mestu naglasa, npr. *protést – make a prótest* (Algeo 1995: 205). V nemščini je samostalnik izglagolski ali izpridevniški (Petrič 1990: 123; Helbig in Buscha 2005: 69).

ti primerljivi s t. i. fraznimi glagoli.[8] Za slovenščino je značilno še, da je abstraktni samostalnik navadno v obliki za ednino in najpogosteje v tožilniku (Žele 1999: 227–28).

Osnovna skupna ugotovitev avtorjev je, da je leksikalni poudarek na samostalniku (Brinton 1996: 187; *Duden* 2005: 424; Petrič 1990: 123; Engel 1996: 407; Žele 1999: 226), glagol pa je pomensko oslabljen (Poutsma 1926 v Akimoto 1989: 16; Rensky 1966 v Akimoto 1989: 21; Liefrink 1973 v Akimoto 1989: 26; Algeo 1995: 204; Akimoto 1989: 6; Fix v Fleischer 1997: 135; Sinclair idr. 1993: 147; Brinton 1996: 186). Samostalnik v zvezi je vedno abstrakten (Liefrink 1973 v Akimoto 1989: 26; Stein 1991: 1; Brinton 1996: 187, *Duden* 2005: 425) in je kot tak tudi pogoj za potencialno zvezo. Kot je samostalnik predvsem leksikalno središče, je glagol slovnično središče zveze. Podoben je pomožniku in je povsem skladenjsko določen (Liefrink 1973 v Akimoto 1989: 26; Live 1973: 31; Nickel 1978 v Akimoto 1989: 24–26; Brinton 1996: 186; Engel 1996: 407). Ker je glagol pomensko oslabljen oz. je njegov pomen zabrisan, Allerton (1982 v Akimoto 1989: 42) meni, da ni pomembno, kateri se uporabi. Tudi naša analiza je pokazala, da lahko glagol brez večje pomenske škode zamenjamo npr. v zvezah tipa *zabubiti se v / zariti se v / zavrtati se v / zapičiti se v branje začeti intenzivno/poglobljeno brati* ali *Skrbi jo mučijo / vijejo / tarejo Zelo jo skrbi* ali *nameriti / naravnati / naperiti pogled v koga pogledati koga*.

Po drugi strani pa glagoli v zvezah niso prosto zamenljivi in ne moremo predvideti, kateri glagol se uporablja z določenim samostalnikom (ibid.). Tudi za slovenščino je A. Žele (1999: 227) potrdila, da abstraktni samostalniki izbirno oblikujejo množico glagolov, ki so lahko uporabljeni v vlogi pomožnika.

Avtorji tudi ugotavljajo, da so v zvezi po navadi domači samostalniki in glagoli, ne pa taki, ki so pomensko bolj specifični ali ki izvirajo iz latinščine (Wierzbicka 1982: 757; Brinton 1996: 186, 191), strokovni ali ozkoknjižni (Wierzbicka 1982: 757). Ob bolj specifičnih glagolih je na voljo manj samostalnikov, ki kolocirajo z njimi (Algeo 1995).

Naslednja značilnost zvez je, da posamezni deli med seboj niso tako močno povezani, da bi bila njihova oblika tako trdna, kot je v stalnih besednih zvezah ali frazemih. Namreč, pred samostalnikom je lahko pridevniško določilo; to ima podobno vlogo kot prislov pred polnopomenskim glagolom in omogoča izražanje raznih pomenskih odtenkov (mdr. Nickel 1978 v Akimoto 19: 24–26; Stein 1991: 19). To je prednost zvez, saj te niso vedno zamenljive s sopomenskim prislovom in polnopomenskim glagolom, ker ustrezni prislov včasih ne obstaja (Stein 1991: 19) ali pa zveza prislova in glagola zveni nenaravno (Sinclair idr. 1993: 148; Wierzbicka 1982; Huddleston in Pullum 2002: 291). Poleg tega je lahko pred samostalnikom več pridevnikov, pred glagolom pa ne vedno več prislovov (Sinclair idr. 1993: 148). Podobno smo ugotovili za slovenščino, namreč možnost razvrstitve pridev-

[8] Po Toporišiču (2000: 612) so frazni glagoli tisti, »v katerih se kot vez pojavljajo različni drugi glagoli, npr. *vršiti* ali *delati*, njihovo povedkovo določilo pa so izglagolski samostalniki ali medmeti: *Vršimo popravila nogavic* (popravljamo)«. A. Vidovič Muha (1998: 294) pravi, da je frazni glagol *opravljati delo* sopomenka glagola *delati*. Sicer jih je pa treba ločevati od fraznih glagolov tipa *imeti za*, ki izraža namembnost, npr. *Klop ima za spanje* (Vidovič Muha 1998: 311), in frazemskih glagolov, ki so po E. Kržišnik frazni glagoli z obvezno idiomatično prvino (Kržišnik 1994 v Vidovič Muha 2013: 49), npr. *biti ob* 'izgubiti'.

nika pred samostalnik omogoča izražanje več pomenskih odtenkov, po pretvorbi pa se zamenja z ustreznim sopomenskim prislovom, npr. *zagnati silen krik silno zakričati*, *utrpeti hude poškodbe hudo se poškodovati*. Kadar istokorenski prislov ni mogoč, se uporabi sopomenski, npr. *Slikarstvo je pretrpelo velike spremembe Slikarstvo se je zelo spremenilo*. Po pretvorbi se prislov uporablja tudi takrat, kadar glagol z izvornim samostalnikom izraža veliko intenzivnost dejanja ali stopnjo stanja, npr. *zakopati se v žalost postati zelo žalosten*, *zariti se v delo začeti intenzivno delati*.

Prevladujoči merili za določitev zveze z glagolom z oslabljenim pomenom sta, da je v zvezi izglagolski samostalnik in da je mogoča (vendar ne vedno) zamenjava z ustreznim sopomenskim polnopomenskim glagolom, ki ima isti koren kot samostalnik v zvezi. Avtorji ob tem opozarjajo, da zveza in tak glagol nista vedno (povsem) sopomenska (Quirk idr. 1985: 751; Sinclair idr. 1993: 147–48; Algeo 1995: 206; Brinton 1996: 195; Petrič 1990: 126; Jung 1990: 170; Engel 1996: 407; Helbig in Buscha 2005). Mogoča je še zamenjava s pridevniško besedo/povedkovnikom/z izrazom stanja, npr. *občutiti lakoto biti lačen*, in s faznim glagolom, npr. *obdal ga je nemir vznemiril se je* (Vidovič Muha 1978: 40). Razlika je tudi slogovna: polnopomenski glagoli so skladenjsko preprostejši (Huddleston in Pullum 2002: 290) in besedno manj številčni (Brinton 1996: 190).

Za zveze je značilno še, da samostalniške sestavine ne moremo zamenjati z zaimkom, npr. *doseči zmago *doseči jo*, ali s prislovom, npr. *prešli so v napad *preiti tja*. Pogosto jih ne moremo pretvoriti v trpnik (Helbig in Buscha 2005: 68–94; *Duden* 2005: 425), npr. *Tiho je nosila svojo bolečino *Bolečina je bila tiho nošena*.

Avtorji kot pomembno lastnost in prednost zveze v angleščini in nemščini poudarjajo izražanje vrste glagolskega dejanja (Engel 1996: 407; Fix v Fleischer 1997: 135; Helbig in Buscha 2000: 39). V angleškem glagolu ni zakodiran glagolski vid, ki je sicer slovarska kategorialna lastnost glagola v slovenščini, in zveze v angleščini izražajo navadno krajše, časovno omejeno, tudi ponavljajoče se dejanje (Wierzbicka 1982: 757; Sinclair idr. 1993: 148; Huddleston in Pullum 2002: 291), medtem ko v slovenščini glagol ohranja svoj vid; oslabljenopomenski glagoli ločujejo tri vrste faznosti (začetnost, enkratnost/trenutnost, končnost) in trajanje (Žele 1999: 228). V slovenščini je največ dvovezljivih glagolov – z levo, osebkovo, in z desno, povedkovodoločilno vezljivostjo (ibid.).

2.3 Raba zvez z glagoli z oslabljenim pomenom

V angleščini[9] so zveze (zelo) pogoste in priljubljene (Poutsma 1926 v Akimoto 1989: 16–18; Curme 1931 v Akimoto 1989: 18; Rensky 1966 v Akimoto 1989: 21–24; Live 1973: 31; Sinclair idr. 1993: 147–48; Allan 1998: 2), uporabljajo pa se predvsem v neknjižnem pogovornem jeziku (Wierzbicka 1982: 757; Live 1973: 41; Quirk idr. 1985: 751) in v slengu (Live 1973: 41). Pogostejše so v zapisanih besedilih in zvenijo bolj naravno in manj uradno kot enobesedne sopomenke (Vrbinc 2004: 64). So zelo

[9] Pogoste so tudi v drugih jezikih, npr. v francoščini, španščini, baskovščini, nemščini, perzijščini, v turščini (Nickel 1978 v Akimoto 1989: 24–26).

priljubljene in njihova raba daje vtis, da nematerni govorec zelo dobro govori angleško (Sinclair idr. 1993: 148).

V nemščini je raba zvez značilna za publicistični, strokovni, znanstveni, pravni in uradovalni jezik (Petrič 1990: 124; Heringer 1995: 240; *Duden* 2005: 431–32). Helbig in Buscha (2005: 94) utemeljujeta rabo zvez v strokovnem in znanstvenem jeziku s tem, da so zveze kot formule oz. vnaprej pripravljeni vzorci, ki olajšajo miselni proces. Jezikoslovci so nekdaj odsvetovali njihovo rabo in so dajali prednost drugim možnostim izražanja (Jung 1990: 170; *Duden* 2005: 431–32), danes pa je znano, da zveze veliko omogočajo, predvsem pri izražanju vrste glagolskega dejanja in vezljivosti (*Duden* 2005: 431–32).

Raba zvez je pogosta, ker zapolnjujejo vrzeli v sistemu in premagujejo ovire glede stalne stave besednega reda (Rensky 1966 v Akimoto 1989: 21–24; Petrič 1990: 128; Quirk idr. 1985: 1396; Helbig in Buscha 2005: 94). Poleg tega se uporabljajo še, ker lahko samostalniško jedro dopolnimo s pridevniškimi prilastki, zaradi večje ekspresivnosti in želje po variaciji ter skladenjske raznolikosti (Rensky 1966 v Akimoto 1989: 21–24; Huddleston in Pullum 2002: 291). Angleški puristi nasprotujejo rabi zvez, ker se z njimi izgubi natančen pomen, so znak jezikovne lenobe, slogovno zvenijo trdo, birokratsko in so besedno številčnejše (Brinton 1996: 192).

Tudi v slovenščini so zveze dodatna možnost izražanja, ki zapolnjujejo vrzeli v jeziku, saj pretvorbe zvez niso vedno mogoče, npr. *dati gol*, *Gore je pokril sneg*, ali povsem sopomenske, npr. *vreči psovko opsovati*, ali se po pretvorbi s polnopomenskim glagolom ne ohranja isti glagolski vid, npr. *izkazati* (dov.) *spoštovanje spoštovati* (nedov.). Predvsem pri izražanju telesnega, duševnega stanja zveze omogočajo izpostavljanje dela telesa, npr. *Na srce ji nalega potrtost*, medtem ko se ta v zvezah z *biti/posta(ja)ti* + pridevnik stanja ne izraža, npr. **Njeno srce postaja potrto Postaja potrta*. Nekatere zveze se uporabljajo, kadar tvorec ne želi izpostaviti vršilca dejanja oz. ta ni pomemben, npr. *Med streljanjem so glasno padali ukazi*.

V slovenščini je raba zvez precej bolj omejena kot v angleščini (Vrbinc 2004: 64). Socialno- in funkcijskozvrstni kvalifikatorji, ki dopolnjujejo kvalifikatorsko pojasnilo v SSKJ, kažejo, da so zveze z glagoli z oslabljenim pomenom slogovno zaznamovane, največkrat so ekspresivne, izražajo preneseni pomen ali pesniško izražanje, npr. vznes. *piti čar pravljic*. Slovenski pravopis (SP) (2003) v nekaterih primerih odsvetuje ali celo prepoveduje njihovo rabo, npr. *voditi razpravo razpravljati; izkazati predloge predlagati*. O nepriporočljivosti rabe zvez je pisal Majdič (1988: 175), ki je namesto »samostalniškega izražanja« priporočal »glagolsko izražanje«. Tudi I. Kozlevčar Černelič (1975/76: 81) je pisala, da so se namesto zloženega povedka z glagolom *postati* in izrazom, ki izraža kvalifikacijo, lastnost, npr. *Postal je len/bled*, priporočali polnopomenski glagoli (če so obstajali). Nadomeščanje s polnopomenskim glagolom so priporočali predvsem v primerih zvez *postajati* + pridevnik, npr. *postajati siv siveti*, ker naj bi bile zveze nekoliko bolj pogovorne. Nasprotno je bil Vodušek (1933: 72) prepričan, da je vsak jezik »prvotno verbalen in šele po določenem kulturnem razvoju postaja nominalen« in da je samostalniško izražanje odsev višje stopnje kulturnega razvoja jezika.

Po tem lahko sklepamo, da so v zvrstno nezaznamovanih besedilih zveze z glagoli z oslabljenim pomenom v slovenščini manj zaželene. V katerih besedilnih vrstah

in jezikovnih zvrsteh so najpogostejše ali se mogoče sploh ne uporabljajo, pa bo treba še dokazati z raziskavo obsežnega besedilnega korpusa (npr. Gigafida).

Jezikoslovci ugotavljajo, da zvez ne smemo obravnavati osamljeno, ampak moramo preseči raven povedi in pri tem upoštevati vse ravnine in pragmatične dejavnike, npr. govorčev namen, vljudnost, sodelovanje govorca s poslušalcem (Akimoto 1989). Tudi M. Vrbinc (2004: 72) poudarja vlogo sobesedila, ki je posebej pomembna pri prevajanju, ker je, če zveze vidimo v osami, večja verjetnost, da jih bomo prevajali dobesedno.

3 Analiza glagolov z oslabljenim pomenom v slovenščini

3.1 Kvalifikatorsko pojasnilo *z oslabljenim pomenom* v SSKJ

Z oslabljenim pomenom je slovnično kvalifikatorsko pojasnilo v SSKJ (1994). Ta »opozarjajo, da je določen pomen razviden samo v določeni stavčni vlogi besede; sprememba njene stavčne vloge vpliva na spremembo pomena« (Vidovič Muha 1978: 1). M. Silvester (1978) pravi, da kvalifikatorsko pojasnilo *z oslabljenim pomenom* nakazuje oslabljeni pomen besede, zveze. A. Vidovič Muha (1978: 25) ga podrobneje predstavi in pravi, da se uporablja pri glagolu, ko je ta z glagolskim samostalnikom pretvorljiv v frazni glagol, npr. *nizati uspeh uspevati*. V takih primerih je kvalifikatorsko pojasnilo v kombinaciji s kvalifikatorskim pojasnilom *z glagolskim samostalnikom* (Vidovič Muha 1978: 40). Kombinacija obeh pojasnil loči omenjeno skupino glagolov od tistih, ki so v določenih zvezah pretvorljivi v pridevniško besedo stanja ali povedkovnik stanja ali izraz stanja, npr. *občutiti lakoto biti lačen*, *objemala ga je toplota toplo mu je bilo* (ibid.). Glagoli z omenjenim kvalifikatorskim pojasnilom lahko izražajo tudi faznost dejanja (navadno začetnost, lahko tudi končnost – to se pokaže s pretvorbo v predponski glagol), npr. *obdal ga je nemir vznemiril se je*, *obšla ga je ljubosumnost postal je ljubosumen* (ibid.). A. Vidovič Muha (1978: 41) ugotavlja tudi, da so v »izraz stanja pretvorljive zveze z nedovršnikom, v fazni glagol pa zveze z dovršnikom«.

3.2 Gradivo za analizo

V SSKJ je 718 gesel, v slovarskih sestavkih oz. v pomenih katerih se vsaj enkrat pojavi kvalifikatorsko pojasnilo *z oslabljenim pomenom*. Takih glagolskih gesel je 420,[10] preostala gesla so druge besedne vrste, npr. samostalniška beseda (*barva*), pridevniška beseda (*bel*), prislov (*čisto*), veznik (*ako*), predlog (*na*), členek (*naj*). Primerov rabe glagolov z oslabljenim pomenom pa je več, ker so nekateri glagoli rabljeni z oslabljenim pomenom v več pomenih. Obravnavali smo glagolska gesla, preostala so bila izločena. Iz analize so bili izvzeti primeri, v katerih je glagol z oslabljenim

[10] V to število nista zajeti glagolski gesli *določiti* in *namestiti*, ker sta v geselskih člankih z oslabljenim pomenom označena deležnika *določen* in *nameščen*. Če upoštevamo še glagole, ki so predstavljeni kot podgesla v slovarskih sestavkih, pa je glagolov, ki so v SSKJ označeni z oslabljenim pomenom, 430.

pomenom uporabljen le v določenih zvezah, velikokrat ekspresivno, ali kot medmet, npr. *vedeti – Odšel je kdo ve kam*; *dati – Zakaj molčiš, bog te je dal*.

Kvalifikatorsko pojasnilo *z oslabljenim pomenom* je v geselskem članku redko samo, npr. *Hrib je ponujal lep razgled na mesto*. Pojavlja se skupaj z drugimi kvalifikatorskimi pojasnili,[11] tj. s povedkovim določilom (34-krat), npr. *ležati bolan*, s predložnim povedkovim določilom,[12] npr. *letati brez suknjiča*, s samostalnikom, npr. *napeti mišice*,[13] (zlasti/navadno) z glagolskim samostalnikom (129-krat), npr. *začutiti lakoto*, *zavračati podpis*, v medmetni rabi, npr. *Dovolite, da vam iskreno čestitam*, z nedoločnikom, npr. *Ima kje spati*, s prislovnim določilom, npr. *Za las je manjkalo, da nisem umrl*, navadno z nikalnico, npr. *Materina ljubezen ne pozna mej*, v zvezi z za / da / v / s / z / kot / do / od, npr. *To vrv imam za obešanje perila* / *Misel se je oblikovala v vedno bolj trden sklep* / *Banke operirajo z denarjem vlagateljev* / *Nauk so označevali kot zmoten* / *Kako prihajate do odločitev* / *Razganja ga od ljubosumnosti*. V skoraj polovici primerov dopolnjuje socialno-, funkcijskozvrstne, ekspresivne ali časovno-frekvenčne kvalifikatorje ter razlage, npr. z oslabljenim pomenom izraža stanje, lastnost, kot nakazuje določilo, npr. *Roman izzveneva avtobiografsko*. Največ primerov je označenih s kvalifikatorjem ekspresivno, npr. *gnati koso*, manj s publicistično, npr. *izvesti mobilizacijo*, ali knjižno, npr. *gojiti upe*, redki s pogovorno, npr. *Pri čiščenju je jemala preveč tal*, posamezni primeri pa so označeni s kvalifikatorji pisarniško, npr. *iznesti pomisleke*, vzneseno, npr. *piti čar pravljic*, nižje pogovorno, npr. *držati govor*, ali starinsko, npr. *Groza ga sprehaja*.

Noben glagol ni označen z oslabljenim pomenom v vseh svojih pomenih ali v celotnem prvem pomenu, kar kaže na to, da glagoli niso oslabljenopomenski kot taki, ampak so rabljeni z oslabljenim pomenom v določenih primerih. Izjemi sta *postajati* in *postati*, katerih edina pomena sta označena z oslabljenim pomenom. Kot vedno oslabljenopomensko rabljeni so v SSKJ sicer predstavljeni še npr. *izoblikovati se, odeti se, poglobiti se* idr., le da so podgesla različicam brez morfema *se*. Poleg tega se je pri analizi izkazalo, da so nekatera podgesla v slovarju pomanjkljivo razčlenjena oz. da niso upoštevani vsi primeri rabe. Če je kvalifikatorsko pojasnilo z oslabljenim pomenom sicer pri prvem/edinem pomenu glagola, se to nanaša le na posamezen podpomen ali pomenski odtenek, npr. *dosegati napredek, Kako se glasi vaš naslov* idr.

Največ glagolov je rabljenih z oslabljenim pomenom v drugem ali tretjem pomenu, nekateri pa tudi v dvanajstem, npr. *Zalivala ga je jeza*, ali trinajstem, npr. *držati govor*. Pri drugem pomenu je več takih primerov, pri katerih so z oslabljenim

[11] A. Žele (1997: 145) meni, da so kvalifikatorska pojasnila v nekaterih primerih preveč nakopičena, zato se izgubi osnovni podatek. Na primer pri *biti* in *ostati* kvalifikatorsko pojasnilo *s predložno zvezo* napoveduje leksikalizacijo glagola in predloga. Predlaga (ibid.), da bi v takih primerih zadostovalo kvalifikatorsko pojasnilo *s povedkovim določilom*, v ponazarjalnem gradivu pa bi bili predložnomorfemski glagoli polkrepko izpisani, npr. *biti brez, biti od, ostati brez, ostati na*, oz. samostojna gesla, npr. *biti ob* ‘izgubiti’ (Žele 2002: 106).

[12] A. Žele (2002: 97–98; 2008: 13) je ugotovila, da so kvalifikatorska pojasnila v SSKJ tipa *s predložnim povedkovim določilom*, *v zvezi z/s* z vidika sodobnega jezikoslovja neustrezna, ker ne upoštevajo glagolske prostomorfemskosti.

[13] *S samostalnikom* je redko pojasnilo, ki označuje metonimično uporabo glagolskega pomena, npr. *napeti mišice/ušesa* (Žele 1997: 149).

pomenom označeni podpomeni/pomenski odtenki, pri tretjem pomenu pa že prevladujejo primeri, pri katerih je celoten tretji pomen označen z oslabljenim pomenom. Večinoma so glagoli rabljeni z oslabljenim pomenom v enem (pod)pomenu, nekaj pa jih je tako rabljenih tudi v več (pod)pomenih, npr. *biti*, *hoditi*, *imeti*, *iti*, *jemati*, *letati*, *ležati*, *lomiti* idr.

V SP (2003) pojasnila *z oslabljenim pomenom* ni. Največkrat je pred primeri oslabljenopomenske rabe glagola kvalifikator poudarjalno[14] s čustveno nevtralno vzporednico, npr. poud. kuhati jezo |jeziti se|, ali pa je za primerom v ležečem tisku navedena sopomenka, ki zaznamuje nevtralno ali navadnejšo dvojnico, npr. gojiti upanje *upati*. Nekateri primeri so odsvetovani, npr. voditi razpravo *razpravljati*, ali celo prepovedani, npr. •iznašati predloge *predlagati*. Redko so obravnavani zgledi označeni tudi s kvalifikatorjem (knjižno) neobčevalno, npr. neobč. vzeti slovo *posloviti se*. Pomembna razlika v SP v primerjavi s SSKJ je predstavitev vezljivosti v geselskih člankih, npr. **zdrkniti v** *kaj* ~ ~ spanec |zaspati|, poud. **tajati se od** *česa* ~ ~ ~ sreče |biti zelo srečen|. V SSKJ se v takih primerih uporablja kvalifikatorsko pojasnilo *v zvezi z*, medtem ko SP izvorni predlog že obravnava kot izpredložni glagolski morfem. Vezljivost v SSKJ ni posebej predstavljena, ampak jo moramo iskati v ilustrativnem gradivu za vsako pomensko različico posebej (Žele 1993: 387) oz. je predstavljena ali precej natančno označena s slovničnimi kvalifikatorji in slovničnimi oznakami (Žele 1997: 143).

3.3 Tipologija glagolov z oslabljenim pomenom

Na osnovi pomenskih in skladenjskih lastnosti z izhodiščem v tipologiji Toporišča (2000: 612) in A. Žele (1999: 225) smo primere oslabljenopomenske rabe glagolov glede na pomen, vezljivostne vzorce, možnost pretvorbe oz. zamenjave in sopomenskost razvrstili v več skupin.

- Nepolnopomenski *biti* kot temeljni in primarni glagol ter kot osnovni pomožnik, npr. *Mož je poštenjak*.
- *Posta(ja)ti/ostati* kot nekakšne fazne spremljevalke glagola *biti*, ki izražajo začetek/začenjanje oz. trajanje določenega stanja, npr. *postati bogataš*, *ostajati buden*.
- Nepolnopomenski *imeti*, npr. *Ima dosti izkušenj*.[15]
- Glagoli zaznavanja: v stavku so lahko v vlogi vezi, vendar imajo v primerjavi z *biti* dodatne pomenske lastnosti. Glede na skladenjski vzorec smo jih razdelili v 3 podskupine: a) glagoli videza/vtisa tipa *zdeti se, zazdeti se, biti videti, izgledati*, npr. *Sredi mesta se je sam sebi zdel majhen, Pot je videti dobra, V resnici izgleda to precej drugače*; b) glagoli izkazovanja lastnosti tipa *izkazati se za, pokazati se, razodeti se kot, čutiti se*, npr. *Izka-*

[14] V SSKJ je primerjalno uporabljan kvalifikator ekspresivno.

[15] Med glagolske primitive poleg *biti* in *imeti* spada tudi *delati*. Zanje je značilno, da so tako pomensko posplošujoči, da so »neke vrste glagolski 'zaimki' – proverbi« (Vidovič Muha 1998: 293). Glagol *delati* je kot nepolnopomenski glagol v posebnem poglavju podrobno predstavila A. Žele (1999: 210–15). Pri naši analizi se je pokazal kot temeljni, najproduktivnejši ali tipološki glagol med fraznimi glagoli tipa *delati korake→ korakati*. Nismo pa ga izpostavili, ker primeri niso pokazali, da bi oslabljenopomensko rabo določenih glagolov lahko utemeljevali s sopomenskostjo/z zamenljivostjo z glagolom *delati*, rabljenim z oslabljenim pomenom.

zal se je kot vešč vojskovodja, Čuti se močnega; c) glagoli prisojanja lastnosti tipa *imeti za, razglasiti za, prikazati za/kot*, npr. *imeti koga za bogatega, Označujejo ga za lenuha, Razglašali so ga kot strokovnjaka*.

- Glagoli, sopomenski z *biti*, *postati/postajati*, *imeti*, *zdeti se*, npr. *Razprava je nanesla deset strani Razprave je bilo deset strani, Napada ga slabost Postaja mu slabo, nositi brado imeti brado*, *Pokrajino je občutil tujo Pokrajina se mu je zdela tuja*; kot podskupina so tu še glagoli namenskosti, ki so rabljeni z oslabljenim pomenom skupaj z glagolskim morfemom *za/kot*, tipa *uporabiti, uporabljati, rabiti, služiti za/kot* in so sopomenski z *imeti za*, npr. *Ta del hiše rabijo za skladišče, Soba je služila kot delavnica*.

Ob naštetih glagolih so v povedkovem določilu izvorni samostalniki ali pridevniki v imenovalniku[16] oz. tožilniku ali pravi povedkovniki. Sprememba kategorialnih pomenskih sestavin (KPS) povzroči spremembo stavčnočlenske vloge; izvorni samostalnik, zdaj povedkovnik, v vlogi povedkovega določila ne loči nasprotja pojmovno – konkretno, ampak so vsi povedkovniki samo pojmovni, tudi KPS spola izgubi svojo vlogo, mogoče je tudi stopnjevanje (Vidovič Muha 2006: 28, 33; Žele 2003: 7). Pretvorbe s polnopomenskim glagolom večinoma niso mogoče, npr. *biti nemiren*, *Izkazal se je kot vešč vojskovodja*, *ostati poštenjak*, a to ni pravilo. Zlasti *biti*, *postati(ja)ti* in *imeti* že z besedotvornega vidika omogočajo pretvorbe s polnopomenskim glagolom, npr. *biti kralj kraljevati*, *postati doktor doktorirati*, *postajati bled bledeti*, *imeti god godovati* (Vidovič Muha 1988). Ali pa so mogoče pretvorbe v smislu, da lahko samo glagol nadomestimo z enim od sopomenskih glagolov, ne celotnega zloženega povedka, npr. *Razprava je nanesla deset strani Razprave je bilo deset strani*.

- Glagoli pojavnosti, nahajanja: sopomenski in zamenljivi so s polnopomenskim *biti* ‘obstajati, nahajati se’. V primerjavi s polnopomensko rabljenim glagolom pride do spremembe razločevalne pomenske sestavine (RPS), npr. *Na gladini plavajo veliki oljni madeži Na gladini so veliki oljni madeži*. RPS ‘premikati se’ se posploši na ‘biti v vodi’.
- Glagoli, ki s samostalnikom izražajo (naravno, telesno, duševno) stanje, npr. *Sneg prekriva gore*, *Jeza ga vije*. So zelo številčna skupina glagolov, ki se uporabljajo z oslabljenim pomenom. Poleg izražanja stanja lahko izražajo tudi dodaten, fazni pomen, npr. nastopanje/nastop stanja (*Noč nalega, Polaščal se ga je obup*), iztekanje, prenehanje stanja (*Vročina popušča, Kašelj je kmalu popustil*), in stopnjo intenzivnosti stanja (*Natakar se topi od ustrežljivosti*). Slednja je izražena s predložnim glagolskim morfemom (PGM) *od/v*, npr. *Srce se mu je tajalo od sreče, Kar raztaplja se v ugodju*. Abstraktni samostalniki ob njih so večinoma s pozitivno konotacijo, npr. *veselje, sreča, vljudnost, prijaznost, milina*. Po pretvorbi se intenzivnost izrazi s prislovom, npr. *stopiti se od veselja biti zelo vesel*. Te zveze se od prej omenjenih, ki so tipični zloženi povedki s povedkovim določilom, razlikujejo po tem, da nosilec stanja ali lastnosti običajno ni osebek, ampak je ta največkrat izražen s samostalnikom/osebnim zaimkom v vlogi predmeta, npr. *Lice mu je prevlekla žalost*. Ob nepolnopomenskem glagolu *biti* je stanje ali lastnost izražena s povedkovim določilom, ob glagolih te skupine pa običajno v osebku, tj. v navedenem primeru *žalost*. Samostalnik v vlogi pomenskega določila je abstrakten, včasih

[16] Imenovalniško povedkovniško določilo je najpogostejše in kot tako tudi stilno nevtralno (Žele 1999: 168).

je izbira omejena tudi glede na njegov pomen, in sicer se v nekaterih primerih ob glagol z oslabljenim pomenom lahko razvrščajo samo samostalniki, ki poimenujejo naravne/vremenske pojave ali duševno stanje/čustvo. Primeri, uvrščeni v to skupino, se od prej omenjenih razlikujejo tudi v tem, da se stanje oz. lastnost izraža samo s samostalnikom, ne s pridevnikom. Zveze tega tipa lahko pretvorimo v zveze *biti/posta(ja)ti/osta(ja)ti* + pridevnik/povedkovnik/izraz stanja. Za to skupino je značilen metaforičen pomen.

- Glagoli, ki skupaj s samostalnikom izražajo dejanje: tudi v tej skupini smo prepoznali več podskupin glagolov, ki izražajo: a) delovanje, dejanje sploh, npr. *Grablje pojejo*. RPS ‘oglašati se/izražati s toni, petjem’ se izgubi in pomeni ‘delovanje sploh’; b) začetnost procesa, npr. *Porajajo se nesoglasja, Med njima se rojeva ljubezen*. Ker vsebujejo pomen faznosti, se pretvarjajo z *začeti* + nedoločnik, *posta(ja)ti* + pridevnik stanja/samostalnik ali s polnopomenskim glagolom z ustrezno predpono; c) frazni glagoli, npr. *Moštvo dosega zmage Moštvo zmaguje*. Ta skupina glagolov z oslabljenim pomenom je zelo številčna in najbolj primerljiva z glagoli v angleščini in nemščini. Frazni glagol tvorita glagol z oslabljenim pomenom in (največkrat) izglagolski samostalnik, ki se v stavku uresničuje v vlogi povedkovega določila. Tipološki glagoli so *delati* za tip Sam1[ž+] + {Glag + Sam4[abstr]},[17] npr. *Moštvo dosega zmage*, in *dati/dajati* za tip Sam1[ž+] + Sam 3[ž+] + {Glag + Sam4[abstr]}, npr. *prilepiti komu klofuto*. Abstraktna pojmovnost je lahko izražena tudi s samostalnikom v imenovalniku, npr. *Odločitev o tem še ni padla O tem se še niso odločili*; č) usmerjenost dejanja, npr. *obrniti ljubezen na hčer ljubiti hčer*; d) deležnost dejanja, npr. *Dobil je nagrado Bil je nagrajen*. Ti primeri so pretvorljivi v trpne zveze, kar sicer ni značilno za glagole z oslabljenim pomenom; e) zanikanje deležnosti dejanja/razmer, npr. *odpovedati komu pokorščino ne biti več pokoren*; f) možnost uresničitve dejanja; pri tem je izrazita naklonska sestavina *hoteti*, npr. *ponuditi odstop hoteti odstopiti*; g) neuresničitev dejanja z izrazito naklonsko sestavino *ne hoteti*, npr. *odklanjati odgovor ne hoteti odgovoriti*; h) prizadevanje za uresničitev dejanja, npr. *splesti prijateljstvo spoprijateljiti se*; i) začetnost dejanja; to je vidno po pretvorbi s faznim *začeti*, npr. *Prijel se je čebelarjenja Začel je čebelariti*; j) konec dejanja; to se po pretvorbi izraža z dovršnim glagolskim vidom, npr. *doseči sporazum sporazumeti se*, ali s faznim *končati, nehati*, npr. *zavreči misel na maščevanje nehati misliti na maščevanje*; k) intenzivnost dejanja; ta se po pretvorbi izraža z načinovnim prislovom, npr. *intenzivno, zavzeto*, npr. *naprezati ušesa pozorno poslušati*. Velikokrat je del glagolskega leksema tudi PGM *v*, npr. *pogrezati se v branje intenzivno brati*; l) veliko mero deležnosti česa; pri teh je del glagolskega leksema tudi PGM *s/z*, npr. *obsipavati koga z grožnjami groziti komu*.
- Glagoli premikanja *iti*, *priti*, *prihajati*, *hoditi*, *letati* so rabljeni z oslabljenim pomenom, kadar: a) s pomenskim dopolnilom izražajo dejanje, dejavnost. Takrat so večinoma zamenljivi s polnopomenskim glagolom, npr. *S prevajanjem so šle lepote izvirnika v izgubo S prevajanjem so se lepote izvirnika izgubile*; b) so zamenljivi z *biti*, *postajati* v oslabljenem pomenu, npr. *Koruza pride predraga za krmljenje Koruza je predraga za krmljenje, Slabo mu prihaja Postaja mu slabo*; c) pomenijo ‘postati član’, npr. *Rad bi prišel do profesorja Rad bi postal profesor*; č) izražajo faznost ali naklonskost, npr. *Bolnik prihaja k zavesti Bolnik se začenja zavedati*, *Poskušal je vstati, pa ni šlo pa ni mogel*; d) je ob njih namenilnik, ki izraža trajajoče/ponavljajoče se dejanje sploh, npr.

[17] Zaviti oklepaj označuje povedkovodoločilno vezljivost.

Celo popoldne se je šel z nami igrat Celo popoldne se je z nami igral.

- Fazni in naklonski glagoli[18] ter njihove sopomenke, npr. *Zima je potrkala na vrata Zima se je začela, Nismo ga uspeli rešiti Nismo ga mogli rešiti*. Ob njih je v vlogi povedkovega določila vedno nedoločnik (ob faznih glagolih lahko tudi izglagolski samostalnik, npr. *začeti izplačevanje dolga začeti izplačevati dolg*), ki je nosilec predmetnega pomena, fazni glagol pred njim izraža pomen faznosti, naklonski pa naklonskosti.

Pregled literature in analiza gradiva sta pokazala, da obstaja več meril, po katerih lahko določimo, ali je glagol v določenem primeru rabljen z oslabljenim pomenom:

- abstraktnost izvornega samostalnika v zvezi, npr. *stakniti denar : stakniti bolezen*;
- sopomenskost/zamenljivost glagola z nepolnopomenskim *biti, postati/postajati, imeti*, s faznimi ali naklonskimi glagoli, npr. *Kako se glasi vaš naslov Kakšen je vaš naslov*; *izoblikovati se kot narod postati narod*; *nositi brado imeti brado*; *Lotil se je kmetovanja Začel je kmetovati*; *Njihovo delovanje zasluži temeljito analizo Njihovo delovanje bi morali temeljito analizirati*;
- sprememba ali izguba katere od pomenskih sestavin glagola, npr. *Na gladini plavajo veliki oljni madeži*;
- izguba kategorialne lastnosti števila izvornega samostalnika in pomenske sestavine živo, npr. *oditi k partizanom postati partizan*;
- zamenjava zveze s polnopomenskim glagolom, npr. *postavljati predloge predlagati*; če je zamenljiv samo glagol, je ta polnopomenski, npr. *izpeljati načrt–uresničiti načrt*, sicer je rabljen z oslabljenim pomenom, npr. *izpeljati anketo anketirati*;
- zamenjava zveze z *biti/posta(ja)ti* + pridevnikom stanja/povedkovnikom/izrazom stanja, npr. *zapasti črnogledosti postati črnogled*;
- sprememba vezljivosti glagola, npr. *Misel nanjo ga vselej navda z žalostjo* (polnopomenski) : *Ljudi je začelo navdajati upanje* (z oslabljenim pomenom);
- notranja, povedkovodoločilna vezljivost, npr. *Bolnik že pije : Žejno je pil lepoto polj*; v prvem primeru je polnopomenski glagol enovezljiv, v drugem pa je poleg zunanje vezljivosti za glagol značilna še notranja, tj. povedkovodoločilna vezljivost;
- glagoli tipa *izreči, podati* so rabljeni z oslabljenim pomenom, kadar so v vlogi performativov, npr. *podati izjavo izjaviti*;
- izvornega samostalnika ne moremo zamenjati z zaimkom ali s prislovom, npr. *doseči napredek *doseči ga*, *zatopiti se v molitev *zatopiti se vanjo/tja*;
- zvez z glagoli z oslabljenim pomenom načelno ne moremo pretvoriti v trpnik, npr. *Dekle je pritegnilo njegov pogled *Njegov pogled je bil pritegnjen*. Redko imajo same zveze trpniški pomen, npr. *Izvolili so ga za predsednika – Bil je izvoljen za predsednika*, *Avto ima v popravilu – Avto se popravlja*, *Dobil je nagrado – Bil je nagrajen*;
- upoštevanje sobesedila, ker so primeri v osami lahko dvoumni, npr. *vršiti ukaze* lahko brez sobesedila razumemo kot *izpolnjevati ukaze* ali kot *ukazovati*.

[18] Ob kvalifikatorskem pojasnilu *z nedoločnikom* se pojasnilo *z oslabljenim pomenom* v SSKJ ne pojavlja, ker je oslabljenopomenskost v zvezi z nedoločnikom pričakovana.

4 Sklep

V članku smo predstavili spoznanja domačih in tujih jezikoslovcev o glagolih z oslabljenim pomenom in jih podkrepili z rezultati analize 420 glagolskih gesel iz SSKJ, ki so vsaj v enem od svojih (pod)pomenov označena s kvalifikatorskim pojasnilom *z oslabljenim pomenom*. Primerjali smo spoznanja o tovrstnih glagolih v slovenščini, angleščini in nemščini in ugotovili, da so obravnavani glagoli v vseh treh jezikih primerljivi, čeprav se podobnost, primerljivost in prekrivnost med njimi nanašajo predvsem na frazne glagole (*doseči uspeh uspeti*). Domači in tuji jezikoslovci se pri preučevanju glagolov z oslabljenim pomenom srečujejo s podobnimi težavami: za te glagole in zveze z njimi obstajajo različna poimenovanja, težko jih je definirati in zamejiti. V angleščini avtorji kot oslabljenopomenske večinoma obravnavajo le štiri glagole, medtem ko jih je v nemščini in slovenščini več sto. Njihova raba je v vseh treh jezikih pogosta, vendar slogovno zaznamovana.

Glagoli, rabljeni z oslabljenim pomenom, v vsaj enem od svojih (pod)pomenov oz. primerov rabe deloma izgubijo polni predmetni pomen, vendar ohranjajo kategorialne lastnosti glagola, medtem ko se pomenski poudarek prenese na pomensko določilo ob njih, tj. izvorni samostalnik, pridevnik, glagol ali pravi povedkovnik, zato je smiselno govoriti o zvezah glagola z oslabljenim pomenom, ki so na stavčnočlenski ravni v vlogi zloženega povedka. Te predstavljajo precej trdno besedno zvezo, a ne stalne. Primeri potrjujejo, da so zveze glagolov z oslabljenim pomenom med prostimi zvezami na eni strani in frazemi na drugi.

V prispevku smo predstavili tipologijo glagolov z oslabljenim pomenom, ki temelji na pomenu, vezljivostnih vzorcih ter predvsem na možnosti pretvorbe oz. zamenjave in sopomenskosti z drugimi polnopomenskimi ali primarno nepolnopomenskimi glagoli. Obenem smo v strnjeni obliki in na enem mestu predstavili več meril, po katerih lahko prepoznamo, ali je glagol rabljen z oslabljenim pomenom. To je odvisno od konkretne stavčne uresničitve in včasih je za prepoznavo potrebno širše (večstavčno) sobesedilo. V nekaterih primerih lahko določimo oslabljeni pomen glagola na podlagi enega merila, največkrat pa na podlagi več meril.

Viri in Literatura

Minoji Akimoto, 1989: *A Study of Verbo-Nominal Constructions in English*. Tokio: Shinozaki Shorin.

John Algeo, 1995: Having a look at the expanded predicate. *The verb in contemporary English: Theory and description*. Ur. B. Aarts in C. F. Meyer. Cambridge: Cambridge University Press. 203–17.

Quentin Allan, 1998: Delexical Verbs and Degrees of Desemanticization. *Word: Journal of the International Linguistic Association* 49/1. 1–17.

Anton Bajec, Rudolf Kolarič, Mirko Rupel, 1964[2]: *Slovenska slovnica*. Ljubljana: DZS.

Laurel J. Brinton, 1996: Attitudes toward increasing segmentalization: Complex

and phrasal verbs in English. *Journal of English linguistics: Athens: GA* 24/3. 186–205.

Duden: Die Grammatik: unentbehrlich für richtiges Deutsch, 2005. Mannheim: Dudenverlag.

Ulrich Engel, 1996: *Deutsche Grammatik*. Heidelberg: Julius Groos Verlag.

Wolfgang Fleischer, 1997: *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Gerhard Helbig, Joachim Buscha, 2000: *Leitfaden der deutschen Grammatik*. Berlin, München: Langenscheidt.

--, 2005: *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin, München: Langenscheidt KG.

Hans Jürgen Heringer, 1995: *Grammatik und Stil: Praktische Grammatik des Deutschen*. Berlin: Cornelsen Verlag.

Rodney D. Huddleston, Geoffrey K. Pullum, 2002: *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge (VB), New York: Cambridge University Press.

Walter Jung, 1990: *Grammatik der deutschen Sprache*. Leipzig: Bibliographisches Institut.

Apolonija Klančar Kobal, 2002: *Razpomenjeni glagoli v angleškem in slovenskem jeziku: Doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za anglistiko in amerikanistiko.

Ivanka Kozlevčar, 1968: O pomenskih kategorijah samostalnika v povedkovi rabi. *Jezik in slovstvo* 13/1. 11–15.

--, 1971: O pomenu in sintaktičnih možnostih samostalnika in pridevnika v povedni rabi. *VII. Seminar slovenskega jezika, literature in kultue: 5.–17. julij 1971*. Ur. J. Toporišič. Ljubljana: FF. 1–13.

Ivanka Kozlevčar Černelič, 1975/76: O funkciji glagolov z oslabljenim pomenom tipa biti. *Jezik in slovstvo* 21/3. 76–81.

Anna H. Live, 1973: The ‘take-have’ phrasal in English. *Linguistics* 11/95. 31–50.

Viktor Majdič, 1988: Jezikovno znanje učiteljev pripravnikov. *Usposabljanje razrednih učiteljev pri nas*. Ur. F. Žagar. Ljubljana: Pedagoška akademija. 237–44.

Boris Misja, 1967: Povedek in povedkovo določilo. *Jezik in slovstvo* 11/7. 21–25.

Teodor Petrič, 1990: *Posamostaljenja v knjižni nemščini: Magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za germanske jezike in književnosti.

Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartik, 1985: *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London, New York: Longman.

Marta Silvester, 1978: *Priročnik za tehnično stran redakcije gesel*. Ljubljana.

John Sinclair idr., 1993: *Collins Cobuild English Grammar*. London: Harper Collins.

SSKJ: Elektronska izdaja, 1994. Ljubljana: DZS.

SP: *Elektronska izdaja,* 2003. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU.

Gabriele Stein, 1991: The phrasal verb type 'to have a look' in modern English. *IRAL* 29/1. 1–29.

Jože Toporišič, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Ada Vidovič Muha, 1978: *Pregled slovničnih kvalifikatorskih pojasnil v 3. knjigi SSKJ*. Interno gradivo.

--, 1988: *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženk*. Ljubljana: ZIFF.

--, 1998: Pomenski preplet glagolov *imeti* in *biti* – njuna jezikovnosistemska stilistika. *Slavistična revija* 46/4. 293–323.

--, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*. Ljubljana: ZIFF.

--, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: ZIFF.

Božo Vodušek, 1933: Za preureditev nazora o jeziku. *Krog: Zbornik umetnosti in razprav*. Ur. R. Ložar. Ljubljana: Sotrudniki. 66–76.

Marjeta Vrbinc, 2004: Delexical Structures Contrastively: A Common Trap for Non-Native Speakers. *Elope* 1/1–2. 61–78.

Anna Wierzbicka, 1982: Why can you have a drink when you can't *have an eat? *Language* 58/4. 753–99.

Andreja Žele, 1993: Glagolska vezljivost v slovarju SKJ. *Jezik tako in drugače: Zbornik*. Ur. I. Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 385–400.

--, 1997: Kako je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika predstavljena vezljivost. *Jezikoslovni zapiski* 3. 143–56.

--, 1999: *Vezljivost v slovenskem knjižnem jeziku (s poudarkom na glagolu): Doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

--, 2002: Prostomorfemski glagoli kot slovarska gesla. *Jezikoslovni zapiski* 8/1. 98–108.

--, 2003: Slovarska obravnava povedkovnika. *Jezik in slovstvo* 48/4. 3–16.

--, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

Summary

The article presents findings of Slovene and foreign linguists on light verbs and results of the analysis of 420 verbs from the *Dictionary of Slovene Literary Language* (*SSKJ*) that have at least one of their meanings marked as 'light verb'. The author compares the findings on such verbs in Slovene, English, and German. Similarity, comparability, and overlapping of the analysed verbs in all three languages were mostly found in the so-called phrasal verbs, i.e., in one of the groups of light verbs in Slovene. Slovene and foreign linguists have come across similar problems when analysing light verbs: several terms exist for these verbs and they are difficult to define and delimit. Scholars in English mostly discuss four light verbs, whereas there are hundreds of them in German and Slovene. They are frequently used in all three languages, but their use is stylistically marked.

Light verbs lose their full verbal meaning in at least one of their meanings or examples of use, but they preserve the characteristics of a verb, whereas the semantic emphasis is passed on to the particle. The particle is originally a noun, an adjective, a verb, or a specifically predicative expression, and together with the light verb it forms a complex predicate. The analysed examples confirm that structures with light verbs are between independent lexical items and idioms.

The analysis based on semantics, valency and, above all, the possibility of substitution and synonymy with auxiliary verbs and verbs with full meaning shows that light verbs can be divided into several groups and subgroups: (1) the auxiliary verb *biti* 'to be' (*Mož je poštenjak* 'The man is honest'); (2) verbs *postati* 'to become', *ostajati* 'to stay' (*postati bogataš* 'to become a rich man', *ostajati buden* 'to remain awake'); (3) *imeti* 'to have' (*Ima dosti izkušenj* 'He has plenty of experience'); (4) verbs of perception (*Sredi mesta se je sam sebi zdel majhen* 'In the middle of the city he seemed small to himself'); (5) verbs that are in certain cases used as their synonyms; (6) verbs that together with a noun express a state (*Jeza ga vije* 'Anger is tormenting him'); (7) verbs that together with a noun express action (*Moštvo dosega zmage* 'The team has been repeatedly winning'); especially this group of verbs can be compared to light uses of verbs in English and German; (8) motion verbs (*S prevajanjem so šle lepote izvirnika v izgubo* 'The beauty of the original has been lost in translation'); (9) phase and modal verbs and their synonyms (*Zima je potrkala na vrata* 'Winter has knocked on the door').

The article also sets up the criteria for defining light uses of a verb. The use of a verb as a light verb depends on the realization in a clause. Sometimes a wider (multisentence) context is needed to define a verb as light or full. Sometimes only one criterion is enough to define a light verb, but mostly it depends on several criteria.